

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

БОРЧАГОВА ДІАНА ЮРІЇВНА

**ТЕОРІЯ БЮРОКРАТІЇ М.ВЕБЕРА В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи за другим рівнем вищої освіти (магістр)

Миколаїв – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема бюрократії турбує людство вже багато століть. Термін «бюрократія» настільки давно увійшов у лексику суспільства, що мало хто замислюється над його походженням та істинною сутністю. Найчастіше терміни «бюрократія» чи «бюрократ» у повсякденному житті мають негативні відтінки і використовуються для опису негативних явищ в управлінні. У той же час бюрократія – своєрідний суспільний інститут, нерозривно пов'язаний з функціонуванням держави і внутрішньо притаманний їй. Він є предметом дослідження багатьох наук – філософії, історії, права, політології, соціології, економіки. Навряд чи такий науковий інтерес був би викликаний виключно негативними рисами бюрократії. Він пов'язаний перш за все з тим, що бюрократія є своєрідним і специфічним феноменом в системі державного управління.

Бюрократія не завжди була такою, якою ми її зараз спостерігаємо. Вона почала набувати своєї сучасної форми лише після утвердження капіталістичного світового устрою. Але й після цього переламного моменту бюрократія зазнала певних змін. Аналіз цих трансформацій допоможе зрозуміти логіку перетворень бюрократичних апаратів та передбачити їх можливі загрози й перспективи, а зробити це вкрай потрібно, адже ми живемо у дуже мінливому та нестабільному ХХІ столітті.

У сучасних умовах суспільного розвитку перед країнами постає комплекс глобальних проблем, розв'язання яких може бути забезпечено лише шляхом ефективної діяльності органів державного управління. Усвідомлення зазначеного факту актуалізує проблему модернізації державного управління через проведення широкомасштабних реформ, спрямованих на переосмислення ролі держави й безпосередньо на трансформацію державного апарату.

Процес формування сучасної демократичної Української держави не може бути успішним без забезпечення функціонування системи добре налагодженої, висококваліфікованої управлінської бюрократії, адекватної вимогам високоефективних управлінських систем. Таким чином, у процесі трансформацій, що відбуваються в українському суспільстві, особливої ваги набувають процеси, безпосередньо пов'язані з розвитком бюрократії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблематика, пов'язана із вивченням особливостей бюрократії, є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких В.Бакуменко, М.Білинська, В.Князєв, О.Оболонський, С.Серьогін, І.Яковенко, М.Вебер, К.Маркс, які обґрунтовують значення цього феномену в суспільно-політичному розвитку.

Об'єкт дослідження – процес становлення системи державного управління в Україні та вплив бюрократії на нього.

Предмет дослідження – теорія бюрократії М.Вебера в сучасній практиці державного управління.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад теорії бюрократії М. Вебера та її впливу на розвиток сучасного державного управління в країнах з молодою демократією.

Для досягнення поставленої мети дослідження сформульовано такі *завдання*:

- здійснити концептуальний аналіз понять "бюрократія" та "бюрократизм";
- визначити особливості формування вітчизняної бюрократії та її роль у процесах модернізації системи сучасного державного управління;
- уточнити проблеми функціонування управлінської бюрократії;
- обґрунтувати основні механізми реформування вітчизняної бюрократії;
- встановити та запропонувати вирішення проблем бюрократії в сучасній Україні;
- проаналізувати можливі загрози та виклики бюрократії в ХХІ столітті.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу для уточнення та удосконалення понять «бюрократія», «державне управління»; системний аналіз для розкриття нормативно-правового регулювання бюрократичних механізмів в Україні; порівняльного аналізу для визначення переваг і проблем розвитку сучасного державного управління в Україні порівняно з відповідними зарубіжними практиками; експертних оцінок для визначення сучасного стану бюрократії в Україні; логічного узагальнення для розроблення висновків та рекомендацій щодо можливих загроз та викликів бюрократії в країні згідно із сучасними загальносвітовими тенденціями.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні перспективних напрямків модернізації системи державного

управління в Україні на основі використання новітніх досліджень функціонування бюрократичних систем в XXI столітті.

Практичне значення результатів магістерського дослідження обумовлене можливістю використання для реформування органів публічної влади для створення сприятливих умов щодо покращення взаємин між владою та суспільством на основі створення чіткої, послідовної системи управління.

Структура роботи відповідає поставленій цілі та завданням. Дослідження складається з переліку вступу, трьох розділів (семи підрозділів), висновків, списку використаних джерел (69 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження теми бюрократії в сучасній практиці державного управління. Визначено мету дослідження, завдання, предмет та об'єкт дослідження. Описано та обґрунтовано вибір методів дослідження, що застосовувались при написанні кваліфікаційної роботи. Зазначено наукову новизну одержаних результатів дослідження та практичне значення результатів що обумовлено можливістю використання дослідження для реформування органів публічної влади. Стисло описано структуру роботи, її частини та загальний обсяг роботи.

У першому розділі «*Теоретики-методологічні засади вивчення бюрократії*» охарактеризовано причини виникнення такого феномену як бюрократія, термін «бюрократія», історію виникнення і розвитку бюрократії в країнах світу, основні принципи бюрократії та її вплив на розвиток публічної влади, проаналізовано концепцію бюрократії М.Вебера, її ідеї, поняття бюрократії як соціального феномену та її вплив на розвиток публічної влади. Загальносвітові політичні процеси, економічний, соціокультурний розвиток, потреби суспільства, формування основ

державного управління, зростання потреб суспільства у ефективній владі, формування державності лягли в основу трансформації теорії бюрократії ХХІ столітті.

У другому розділі *«Трансформація теорії бюрократії у ХХІ столітті та її вплив на розвиток державного управління»* досліджено чинники, періоди трансформації бюрократії під впливом капіталістичних відносин, сутність та виникнення понять «бюрократія» та «бюрократизм», вплив сучасної бюрократії на розвиток державного управління та альтернативи бюрократії в сучасному європейському світі, тенденції розвитку сучасної бюрократії як феномену публічної політики.

У третьому розділі *«Виклики бюрократії в Україні в ХХІ столітті»* з'ясовано роль вітчизняної бюрократії у процесах модернізації державного управління, проблеми бюрократії у сучасній Україні, їх вплив на розвиток структури державного управління, можливі загрози та виклики бюрократії в ХХІ столітті та запропоновано варіанти розв'язання кризи державного управління, модель реформування структури, принципів та функцій державного управління.

ВИСНОВКИ

Бюрократія – це особливий тип організації адміністративного управління, який властивий не тільки демократичним, але і авторитарним державам, а також корпораціям, профспілкам, політичним партіям. Соціологічний аспект феномену бюрократії підкреслює її об'єктивну необхідність для впорядкування процесу управління на будь-якому рівні.

Бюрократія в Україні є сумішшю радянської та західної бюрократичної моделі. Нам притаманні і деякі прогресивні демократичні свободи, і сильний державний контроль економіки, освіти, спорту та інших сфер, бюрократизація яких лише стримує їх розвиток.

Ризик зменшення ефективності функціонування бюрократії та розвитку бюрократизму зростає із порушенням вихідних домінант та базових принципів функціонування бюрократії. Домінантою організації

функціонування управлінської бюрократії є її відокремлення від політики та бізнесу. Основними принципами бюрократії є визначеність та обов'язковість дотримання правил; ієрархічність та чіткий розподіл обов'язків; єдиноначальності та обмеженості кількості підлеглих; професіоналізму; мінімізації безпосереднього спілкування реципієнта бюрократичних послуг з чиновниками; об'єктивної неупередженості; дотримання етичних правил поведінки.

Модернізація України можлива лише за наявності сильної, шанованої суспільством державної бюрократії, яка здатна відновити зруйновану економіку, спаплюжену культуру, подолати злиденність населення. Тому, на моє глибоке переконання, потрібно боротися не проти державного апарату, а за державну бюрократію принципово іншої якості - високопрофесійну, орієнтовану на інтереси різних верств населення. На сучасному етапі розвитку української державності її основним інститутам притаманні ознаки інституціональних деформацій, які негативно позначаються на функціонуванні бюрократії.

Обмеження бюрократизму у сфері державного управління потрібно розглядати в широкому контексті економічного, політичного і духовного оновлення українського суспільства. Ці обмеження не можна зводити лише до критики бюрократичного стилю правління, до антибюрократичних кампаній і механічних реорганізацій державного апарату. Проблема полягає не в необхідності викоринення бюрократії, а в її найбільшій ефективності з точки зору вирішення проблем державного управління. І одним із найнебезпечніших із них, на наше переконання, - є зниження рівня професіоналізму, що пов'язано, з одного боку, тим, що найбільш кваліфіковані і досвідчені апаратники звільнилися з державної служби і пішли в комерційні структури, а з другого - кожна нова політична сила, яка приходила до влади, вважала за доцільне масово звільняти державних службовців, висуваючи їм обвинувачення у підтримці попередньої влади.

б. Бюрократія ХХІ століття – це однозначно небездоганний метод організації відносин у суспільстві. Через це його застосування завжди пов'язане з певними жертвами, хоч і дає хороші результати. Для бізнесу та влади, бюрократія – це ефективність та прогрес у майбутнє. А для звичайних людей вона є скоріше гаянням часу, зайвим психологічним тиском і позбавленням певних свобод. Така розбіжність інтересів може призвести до серйозних проблем у майбутньому. Тому принципово важливо, щоб сучасні держави ставали відкритими для людей, а управління ставало публічним. На жаль, реальних альтернатив бюрократії в актуальних соціологічних дослідженнях ми не знайшли. Технократизм виявився нездатним вирішити навіть найголовніші проблеми в суспільстві, а марксистські ідеї залишаються лише теоретичними розробками. Тому сучасним вченим залишається тільки боротися з недоліками бюрократії у рамках сучасних соціально-економічних відносин. З огляду на це, можна сказати, що бюрократія ще довго буде залишатись найпоширенішим способом управління суспільством. А боротьба з її недоліками буде тривати багато років, допоки сучасний капіталістичний світ не зміниться назавжди і не настане такий період в історії людства, коли людські відносини розірвуть тверду оболонку перетворених форм, а на місце безжалісної конкурентної боротьби за виживання прийде мир у всьому світі.

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що бюрократія відіграє важливу роль у процесах модернізації, виступаючи одним із найважливіших компонентів механізму реалізації державного управління. Зважаючи на ризики виродження бюрократії, які не оминули і економічно розвинені країни, однією з умов продуктивного розвитку бюрократії має стати її формальна безособовість, яка забезпечується за мінімізації безпосереднього контакту з чиновниками та мінімального втручання політиків у діяльність бюрократії. Зведення до мінімуму особистих контактів споживачів суспільних послуг з боку чиновників не тільки зменшить ризики зростання корупції, але і сприятимуть зростанню продуктивності бюрократії та зменшенню витрат на її утримання

АНОТАЦІЯ

Борчагова Д.Ю. : «Теорія бюрократії М.Вебера в сучасній практиці державного управління»

Кваліфікаційна робота за другим рівнем вищої освіти (магістр) спеціальності: 281 «Публічне управління та адміністрування» - Чорноморський національний університет імені П.Могили, м. Миколаїв, 2021 р.

В роботі розкрито сутність поняття бюрократія в державному управлінні, проаналізовано концепцію М.Вебера та її вплив на становлення та розвиток сучасного державного управління, з'ясовано роль бюрократії в становленні державного управління в Україні, основні виклики та загрози бюрократії в сучасному світі.

Ключові терміни: бюрократія, бюрократизм, технократія.

SUMMARY

Borchagova D. : «Theory of bureaucracy of M.Vebera in modern practice of state administration»

Qualifying work after the second level of higher education (master's degree) of speciality: 281 «Public management and administration» is the Black Sea national university of the name of P.Mogili, m. Mykolaiv, in 2021.

Essence of concept of byurokratiya is in-process exposed in state administration, conception of M.Vebera and its influence is analysed on becoming and development of modern state administration, the role of bureaucracy in becoming of state administration in Ukraine, basic calls and threats of bureaucracy is found out in the modern world.

Key terms: bureaucracy, bureaucratism, tekhnokratiya